

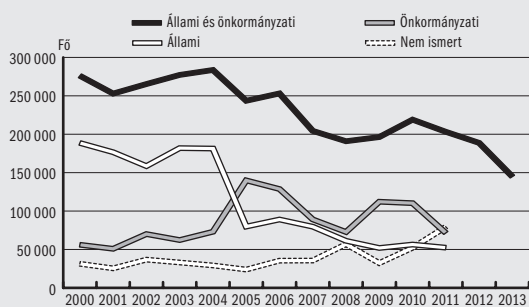
1.1. Az állami-önkormányzati vállalati szektor létszáma és átlagkeresete

NEUMANN LÁSZLÓ & VARADOVICS KITTI

Mivel szokásosan az állami-önkormányzati vállalati szektort a versenyszférához sorolják – hiszen az ott foglalkoztatottakra is a munkatörvénykönyve vonatkozik –, ez a „rejtett” állami szféra szinte fehér folt a statisztikai elemzések számára. Ennek a hiánynak a pótlására teszünk kísérletet a Nemzeti Munkaügyi Hivatal 2000 és 2013 közötti bértarifa-felvételeiből nyert adatok elemzésével. Ezekben ugyanis a versenyszféra megbontható tulajdonosi struktúra szerint, többségi állami-önkormányzati vállalatokra és olyan „valódi” magánvállalatokra, amelyekben legfeljebb kisebbségi tőkerészesedéssel van jelen állam vagy az önkormányzat. Az elemzés további finomítására is van lehetőség, amennyiben a KRTK Adatbankjának bértarifa-felvételekhez kapcsolt Nemzeti Adó és Vámhivatal társasági adóbevallás adatai segítségével a közösségi tulajdonon belül szétválasztjuk a központi állam tulajdonát és az önkormányzatokét.

Noha tudjuk, hogy módszertani okoknál fogva a bértarifa-felvételt korántsem ideális létszámbecslésre használni, mégis jobb híján, első közelítésként ezt kell elfogadnunk. Eszerint az állami-önkormányzati vállalati szektor létszáma közel 100 ezer fővel csökkent az évtized alatt, de így is 190 ezer főt tett ki 2012-ben, 145 ezer főt 2013-ban (K1.1.1. ábra). Ennek figyelembevétele jelentősen növeli a közszféra foglalkoztatásáról közismert intézményi statisztikai adatokat (lásd 1. fejezet).

K1.1.1. ábra: Az állami és önkormányzati vállalatok létszáma, 2000–2013 (ezer fő)

Forrás: Bértarifa-felvétel.

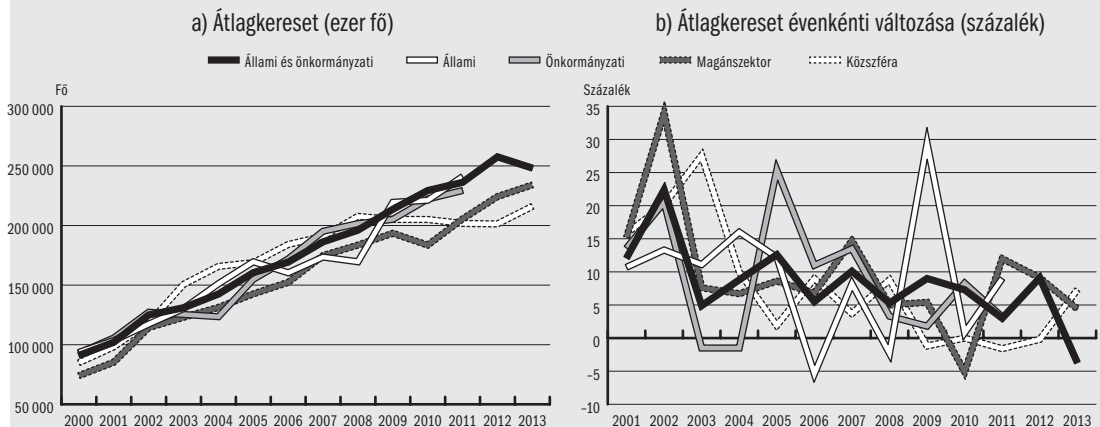
A szektoron belül az évtized során a központi állam által tulajdonolt cégek foglalkoztatása erősen és szinte folyamatosan csökkent, míg az önkormányzatiaké nőtt. Éles váltás volt 2004-ről 2005-re, amelynek a magyarázatát egyelőre nem ismerjük. A K1.1.1. ábrán 2011-ig (ameddig az állami és önkormányzati tulajdon szétválasztható volt) „nem ismertként” feltüntettük azon cégek foglalkoztatotti létszámát is, amelyeknél nem volt adat arra, hogy tulajdonosa a központi kormányzat vagy önkormányzat. Ezek létszáma évenként változó (11–39 százalék között), és a 2008-as és 2011-es kiugró változások mintegy komplementerei az önkormányzati foglalkoztatásnak, így feltehető, hogy a „nem ismertekből” a kiugró értékek (nagyjából a 30 ezer fő feletti részük) is az önkormányzati cégeket jelenti. Ezzel a korrekcióval úgy tűnik, hogy az önkormányzati cégek foglalkoztatása a 2006-os megszorítások óta 100 ezer fő körül stabilizálódott. Ez legfeljebb a bővülő közfoglalkoztatottak miatt lehet növekvő, bár a bértarifa-felvételen alapuló becslésünk szerint a szektorban azok teljes és részfoglalkozású állománya se nőtt 5 ezer fő fölé 2012-ig.

Az inflációval korrigált, bruttó keresetek dinamikája ebben a szektorban szinte változatlan, egyenletes növekedést mutat (K1.1.2.a. ábra). Ezzel szemben a (közfoglalkoztatás nélküli) közszférában a keresetek növekedése 2008-tól megszűnik, és a válság hatására a valódi magánszektor dinamikája is megtörik 2010-re. Tehát a vizsgált szektorban sem a kormányzati megszorítások, sem a válság hatása nem érvényesültek. Az egyedüli markáns változás a központi állami tulajdonnál érzékelhető 2006 és 2008 között, amikor a szektor lemaradt a töretlen keresetemelkedést élvező önkormányzati szektor mögött, és a magánszektor alá süllyedt. Ezt a hátrányt viszont behozta a kiugró növekedés 2009-ben. (Az ingadozás pontos okát nem ismerjük, bár feltehető, hogy a Gyurcsány-kormány megszorításait az első két évben végrehajtatta az állami vagyongazdálkodó szervezetekkel, míg a Bajnai-kormány ebben engedett a vállalati törekvéseknek.)

Az állami és önkormányzati tulajdonú vállalatok közötti különbségek még markánsabban látszanak az éves keresetnövekedések ingadozásában (K1.1.2.b ábra). A 2001–2002. évi minimálbérugrás minden szektorban érzékelhető, és a vállalatok reakciói is: a következő években visszafogták a béremelést. Ez különösen erős, egyenesen bérsökkenést okozó és hosszabban, két évig tartó fo-

lyamat volt önkormányzati vállalati szektorban, annak ellenére, hogy a statisztika szerint itt sem magasabb az alacsony bérűek aránya, mint a magánszektorban vagy a közalkalmazottaknál. A másik figyelemre méltó tény a központi kormányzat 2006 utáni „húzd meg ereszt meg” jellegű bérpolitikája, amely szinte szabályos kétéves ciklusokat produkált.

K1.1.2. ábra: Az átlagkereset és annak évenkénti változása az állami és önkormányzati vállalatoknál, 2000–2013

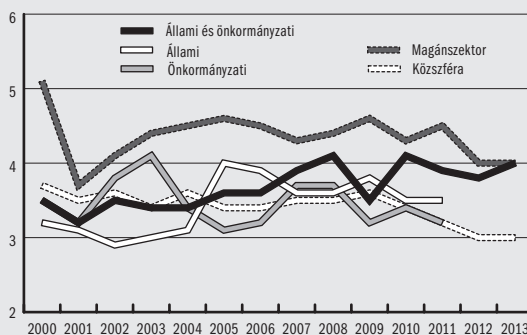

Forrás: Bértarifa-felvétel.

Az egyes szektorokon belüli bérkülönbségek mértékül az első–második és kilencedik–tizedik decilisek osztópontjához tartozó bruttó keresetek hányadosát (D9/D1) használtuk (K1.1.3. ábra). Ahogy várható volt, a valódi magánszektorban a legnagyobbak a keresetkülönbségek (a maximuma 5,1), de 2012-ben jelentősen csökkent, és 2013-ban is alacsonyan maradt, ami feltehetően az alacsony bérék kötelező emelését kikényszerítő bérkompenzációnak volt köszönhető. Az állami-önkormányzati szektor egésze a (közfoglalkoztatottak nélküli) aggregált közszférához van közelebb. A 2001–2002. évi minimálbérugrás összenyomta a bérskálát a magán- és az önkormányzati szektorban, de hatása alig látszik a központi állami tulajdonú cégeknél. A legkisebb bérkülönbség (3,0) a közszférában mérhető 2013-ban, amely szintén a bérskála összenyomódásával magyarázható – s ami ezúttal a befagyasztott bértételeket meghaladó minimálbérének köszönhető. (Lásd Berki Erzsébet írását a jelen

Közelkép 3.2. alfejezetében.) Bár az önkormányzati és központi állami vállalatok mutatója – nem függetlenül az aktuális béremelkedés mértékétől – erősen ingadozik az évtized során, gyakorlatilag alig lép ki a 3,0 és 4,0 közötti sávból.

K1.1.3. ábra: Bérkülönbségek (D9/D1) a különböző szektorokban

Forrás: Bértarifa-felvétel és kapcsolt NAV társasági adóbevallás adatok – NMH bértarifa-felvétel..